

ВАЛІДАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У США

У статті розглянуто проблему визнання результатів неформальної освіти дорослих та результатів попереднього навчання; визначено основні методи здійснення валідації результатів неформальної освіти дорослих; виокремлено форми визнання результатів навчання: сертифікація, валідація, ідентифікація; охарактеризовано механізми валідації неформальної освіти дорослих, які використовують у США.

Ключові слова: освіта дорослих, неформальна освіта, валідація, сертифікація.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Визнання результатів попереднього навчання, у тому числі результатів неформальної освіти дорослих є однією з ключових тем освітньої політики багатьох країн світу, що визначається інтенсивним розвитком неформальної освіти дорослих, який, у свою чергу, зумовлюється переходом людства до інформаційного суспільства, суспільства знань, втратою навчальними закладами формальної освіти монополії на поширення інформації. Саме неформальна освіта дорослих має великий освітній потенціал, маючи можливість гнучко реагувати на освітні потреби дорослої людини, ринку праці, суспільства, формувати інформаційне поле для того, хто прагне навчатися. Вже сьогодні, за оцінкою ЮНЕСКО, майже 85% дорослих людей, які працюють, набули необхідні для роботи знання і уміння за межами формальної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Аналіз наукової літератури засвідчує, що проблема неформальної освіти дорослих одержала підтримку ряду відомих американських учених. Про це свідчать праці А.М.Буссіс, А.Чіттендена, Г.Кац, В.Роджерс, Л.Вебер, П. Даркенвальда і С. Меріама, С. Клевінса і П. Ярвіса, Т. Келлі, С. Ноулза, Дж. Фезестоуна, С. Фларі, Б., Р. Грос. Цінними є дисертаційні дослідження з проблем розвитку освіти дорослих у США (О.Хахубія, О. Савініх, І. Беюл, І. Фокіна), Канаді (О. Котлякова), Франції (Л. Ведерникова, До Онушкіна.); скандинавських країн (О. Огієнко), Великій Британії (Д. Антонова, С.Коваленко), Швеції (В. Давидова, Т. Зотова) ін. Проте проблема валідації результатів неформальної освіти дорослих у США досліджена недостатньо.

Формулювання цілей статті. Метою нашої статті є дослідити форми і методи визнання результатів неформальної освіти дорослих у Сполучених Штатах Америки.

Виклад основного матеріалу. Дослідники виокремлюють декілька форм визнання результатів навчання: сертифікація, валідація, ідентифікація. Якщо сертифікацію розглядають як елемент формальної освіти, яка є офіційним визнанням інституційного набуття освіти через отримання диплому чи сертифікату, який видається певним навчальним закладом, то валідація означає визнання компетенцій і знань, які були отриманні людиною незалежно від місця і форми, часу їх набуття [4]. Тобто, валідація результатів навчання акцентує увагу лише на набутих компетенціях будь де і будь коли, на їх цінності і значущості. Її основною метою є «зробити видимими результати навчання» [2, с. 12].

Водночас валідація результатів неформальної освіти підвищує професійну самоідентифікацію дорослої людини, стимулює інтерес та потребу в освіті впродовж життя, підвищує конкурентоспроможність на ринку праці дорослої людини. Підкреслимо, що процедура валідації результатів неформальної освіти може завершитися отриманням сертифіката чи диплома.

Ідентифікація результатів неформальної освіти розглядається як процес, який фіксує та відображає результати навчання дорослої людини і вона не завершується отриманням формального сертифікату чи диплома, але створює підґрунтя для такого формального визнання.

Наші розвідки свідчать, що у різних країнах по-різному трактують поняття «валідація результатів неформальної освіти дорослих». Наприклад, у Норвегії і Ісландії валідацію результатів неформальної освіти дорослих розглядають, здебільшого, як зняття бар'єрів для отримання формальної освіти. В Австрії і Великій Британії її використовують для отримання формального сертифікату про освіту. Проте більшість країн дотримуються визначення, яке запропоновано CEDEFOP, за яким валідація результатів неформальної освіти дорослих розуміється як «підтвердження компетентним органом того, що результати навчання, які були набуті людиною у формальному, неформальному і інформальному контекстах, оцінені відповідно до попередньо встановлених критеріїв та відповідають вимогам стандарту валідації. Зазвичай валідація результатів неформальної освіти приводить до сертифікації» [11]. Тоді валідація результатів неформальної освіти дорослих передбачає ідентифікацію, оцінку і визнання різноманітних знань, умінь і навичок, які доросла людина набуває в процесі життєдіяльності: освіти, праці, дозвіллі. Підкреслимо, що існує взаємозв'язок між валідацією результатів неформальної і формальної освіти дорослих.

У США, говорячи про валідацію результатів неформальної освіти дорослих, частіше використовується терміни: RPL (The recognition of prior learning) – визнання результатів попереднього навчання, набутих у неформальному і інформальному контексті (ВПН), APL (Accreditation of prior learning) – акредитація результатів попереднього навчання (АПН), PLA (Prior Learning Assessment) – оцінка результатів попереднього навчання (ПНО), а також PLAR (Prior Learning Assessment Recognition) – визнання оцінки результатів попереднього навчання (ПНОР) [6; 9].

Закцентуємо на тому, що Рада з емпіричного навчання дорослих (The Council of Adult Experiential Learning CAEL) ПНО (PLA) визначає як метод, завдяки якому індивідуальний життєвий досвід трансформується у кредит навчальної програми коледжу. Оскільки знання, уміння і навички можуть набуватися з різних джерел (життєвий досвід, професійна підготовка, спонтанне навчання, громадська діяльність, різноманітні курси тощо), то вони можуть бути зараховані до академічного кредиту в залежності від критеріїв, які встановлюються інституцією, що здійснює визнання результатів навчання, за допомогою екзамену, портфолію чи аналізу курикулуму [6].

У 1971 році Комісія Карнегі у своєму звіті «Менше часу, більше варіантів» називала неформальну освіту (неінституційну) великою цінністю для освіти дорослої людини та рекомендувала, по-перше, створити умов для її здійснення та розширити можливості її використання у підготовці фахівців, зокрема, для промисловості, армії; по-друге, звернути увагу на потенціал неформальної освіти для людей пенсійного віку, залучення дорослої людини до освіти впродовж життя; по-третє, необхідно надати закладам неформальної освіти бюджетне фінансування. Цей звіт і послідує діяльність з визнання результатів неформальної освіти стали відповіддю на зміни, що відбувалися в американському суспільстві: зміни вимог до компетентності працівників, наслідки Другої світової війни, зміни у демографічному складі тих, хто отримував освіту, збільшення кількості жінок, які прагнути набути певні кваліфікації і стати конкурентоспроможними на ринку праці тощо [7].

З 1974 році стали створюватися Освітні центри тестування, місією яких стала оцінка знань, умінь і навичок дорослої людини, які були набуті завдяки участі у неформальній освіті і визначення їх відповідності певному рівню освіти чи зарахування їх у вигляді академічного кредиту для подальшого навчання у коледжі. Однією з перших долучилася до такої діяльності Американська Рада з освіти (American Council on Education (ACE), яка з 1942 року допомагала колишнім військовослужбовцям набувати освіту і сьогодні надає послуги щодо визнання результатів неформальної освіти і переведення їх у академічні кредити навчальних програм коледжів [10].

На думку Е. Мічелсона, валідація результатів неформальної освіти дорослих дозволяє задіяти особистісний і професійний досвід людини як у процес навчання дорослої людини, так й для кар'єрного зростання. Наприклад, кожен американський студент повинен засвоїти 124 академічні кредити для того, щоб набути ступень бакалавра. Один академічний кредит відповідає 15 навчальним годинам. У більшості коледжів максимум годин, які можуть зарахувати через RPL складає 30 кредитів. Причому, навчальні заклади за результатами валідації можуть здійснювати трансфер в академічні чи спеціальні (додаткові для полегшення засвоєння навчального курсу), модулі навчальної програми. Відповідно до статистичних даних здебільшого кредити PLA для подальшого навчання отримують майбутні соціальні працівники, вчителі, працівники сфери послуг [13].

Оскільки у Сполучених Штатах Америки система освіти відрізняється високою децентралізацією управління, то й процес валідації результатів неформальної освіти є децентралізованим і на рівні штатів і навчальних закладів розробляється її законодавче і методичне забезпечення. Наприклад, у штаті Колорадо законодавчо підтримано те, що кожний навчальний заклад вищої освіти повинен розробити і представити програму щодо надання академічного кредиту на попередня навчання. У штаті Вашингтон створюється спеціальна комісія для визначення освітньої політики штату щодо надання академічного кредиту за набуті знання, уміння і навички на робочому місці, військових силах, навчанні у коледжу, у неформальних програмах навчання тощо [1].

Водночас університети і коледжі можуть пропонувати свої підходи у реалізації освітніх ініціатив штату щодо валідації результатів неформальної освіти. Наприклад, у навчальних закладах штату Міннесота розроблено стратегію валідації результатів неформальної освіти, за якої «кожен коледж і університет повинен надати студентам можливість валідації попереднього досвіду, розробивши відповідні процедури для надання кредиту (Procedure 3.35.1 Credit for Prior Learning) [3].

Для досягнення і забезпечення ефективності і якості валідації результатів неформальної освіти дорослих більшість штатів розглядає її як складову освітньої політики «освіта шириною в життя». Так, в законі про неперервну освіту штату Колорадо наголошує та тому, що «освіта впродовж життя поряд з професійним і особистісним розвитком людини, повинна передбачати визнання попереднього навчання і професійного досвіду з метою його трансферу в академічний кредит навчальної програми закладу» [8].

Наші дослідження засвідчили, що такі штати як Вашингтон, Теннессі, Пенсільванія, Вермонт мають подібні законодавчі підходи щодо валідації результатів неформальної освіти дорослих, зокрема, ними був прийнятий закон, який вимагає створення робочої групи для проведення процедури оцінки і визнання попереднього навчання і досвіду і трансферу його у в академічний кредит.

Доречною є думка дослідників щодо факторів, які визначають ефективність процесу валідації результатів неформальної освіти дорослих. Поряд з фактором законодавчої підтримки ініціатив, важливим вбачаються такі як: партнерство і консультування; наявність достатнього фінансування і людських ресурсів; розробка чітких орієнтирів для процедури валідації; розробка методик та процедур, що базуються на досвіді; забезпечення якості, моніторингу і оцінки для гарантії справедливості та створення атмосфери довіри; взаємонавчання та обмін досвідом.

Узагальнення результатів наукових розвідок дозволило констатувати, якщо для подальшого навчання дорослої людини при валідації результатів неформальної освіти особливу увагу приділяють попередньо набутих знанням, то для ринку праці домінуючим є професійний досвід дорослої людини, стаж тощо.

Валідація результатів неформальної освіти дорослих у США здійснюється за допомогою різних методів і процедур, що залежить від уподобань штату, коледжу, інституту. Проте можна виокремити певний алгоритм її здійснення, що містить шість кроків: консультування, з метою попереднього оцінювання; здійснення самооцінки та ідентифікації попередньо набутих знань, умінь і навичок у неформальній освіті; розробка індивідуального плану оцінювання; ідентифікація результатів неформальної освіти дорослих відповідно з освітніми стандартами певного

навчального закладу; видача сертифікату з вказаними набутими дорослою людиною компетенцій; пропозиції щодо надання кредиту PLA у конкретному навчальному закладі; аналіз зауважень і пропозицій від того, хто проходив PLA та можливість апеляції його результатів [12].

Розглянемо деякі механізми валідації неформальної освіти дорослих, які використовують у США, серед яких Кредитна система - ACE credit system та програма CLEP.

Кредитна система (ACE credit system), за якою здійснюється програма – КРЕДИТ (College Credit Recommendation Service - CREDIT) [5] є гнучкою модульною системою, що орієнтована на кінцевий результат і відкрита для всіх форм і місць проведення навчання. Особливо важливою вона є для ринку праці. Її впровадження дало новий імпульс у розвитку неформальної освіти дорослих у США, що пов'язано з розвитком системи обліку освітніх кредитів. Кредитна система передбачає певні кроки. Спочатку оцінюються набути дорослою людиною знання, уміння і навички за допомогою розроблених методик і критеріїв чи з використанням традиційних: різноманітні тести (альтернативні, множинного і перехресного вибору, вибору правильних тверджень, з розширеною відповіддю тощо), інтерв'ю, обговорення проблем (робота в групі), рольові і ділові ігри, самооцінка своєї попередньої освітньої діяльності тощо.

Другий крок - з'ясування відповідності наявних компетенцій академічному кредиту того чи іншого коледжу, який входить до бази кредитної системи Американської Ради з освіти (ACE credit system) – КРЕДИТ (College Credit Recommendation Service – CREDIT). КРЕДИТ – національний лідер з оцінки результатів неформальної освіти. Система охоплює більш ніж 35 тисяч оцінених навчальних програм, які представлені різними провайдерами неформальної освіти і визначена їх відповідності академічному кредиту у конкретному навчальному закладі (коледжі). [9].

Програма CLEP (College Level Examination Program). Програма CLEP дає можливість продемонструвати відповідність освітніх досягнень дорослої людини рівню коледжу завдяки допуску до іспиту. Майже 2900 американських коледжів надають можливість пройти тест CLEP. Успішне проходження тесту дозволяє скоротити термін навчання у коледжі чи підтвердити відповідні компетентності для ринку праці.

Аналіз американської практики валідації результатів неформальної освіти дорослих дозволив визначити основні методи її здійснення. Так, поряд з традиційними методами оцінювання знань: тестування, екзамен, використовуються: дискусії, за допомогою якої той, хто проходить валідацію може продемонструвати глибину своїх знань, підготовки, наявність комунікаційних і соціальних навичок тощо; так звані, заявні методи, в основі яких лежить самооцінка кандидатами своїх професійних і особистісних компетенцій за спеціально розробленими критеріями. Важливою складовою самооцінки є критична рефлексія. Сформованість заявлених компетенцій, зазвичай, підтверджується третьою стороною; співбесіда, яка проводиться тоді, коли необхідна суб'єктивна оцінка. Зазвичай супроводжується використанням інших методів (експертних пояснень тощо); спостереження, яке дозволяє впевнитися у сформованості компетентностей при виконанні певних практичних завдань; моделювання ситуації, яке дозволяє змодельовати ситуацію, що наближена до реальної для вияву кандидатом реальних компетенцій; портфоліо - портфель індивідуальних освітніх[9].

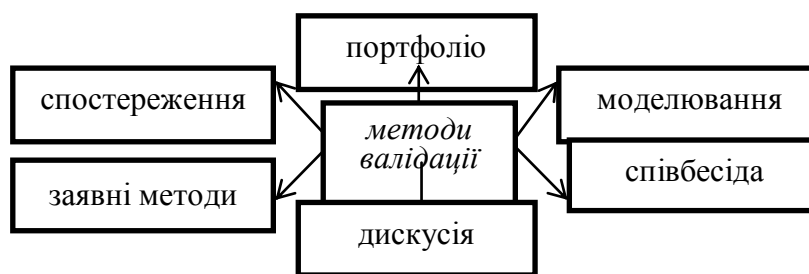

Рис. 3.1. Методи валідації результатів неформальної освіти дорослих у США

Особливе місце у валідації результатів неформальної освіти дорослих займає метод портфоліо. Вважається, що саме портфоліо (від англ. Portfolio – портфель чи папка з

документами), є тим дієвим методом за допомогою якого досягається більш об'єктивна характеристика набутих дорослою людиною компетенцій у неформальній освіті.

Як свідчать проаналізовані нами джерела у визначенні поняття «портфоліо» розкриваються його три аспекти: портфоліо як форма представлення результатів діяльності того, хто навчався (портфоліо накопичувального типу), б) портфоліо як спосіб рефлексійного виокремлення і оформлення тим, хто навчався процесу і результатів навчально-професійної діяльності (портфоліо рефлексійного типу), портфоліо як засіб організації взаємодії суб'єктів освітнього процесу (портфоліо – процес).

Х. Баретт вважає, що доцільно виділяти два види портфоліо, які використовуються для валідації результатів попереднього навчання: портфоліо, який створюється для здобуття академічних кредитів, а також сертифікатів і здатен стати візитівкою особистісного і професійного потенціалу кандидата; тематичні портфоліо-власність, які містять нароби кандидата: картини, вірши, проекти тощо.

Отже, портфоліо того, хто приймає участь у валідації результатів неформальної освіти дорослих може представляти собою: вид цілеспрямованого оцінювання та самооцінювання навчальних досягнень; колекцію робіт, у якій простежуються прогрес людини у навчанні, своїй професії у порівнянні з попередніми роботами; папку, у якій зібрано певні документи, фотографії тощо, що слугує підтвердженням набутих знань і досвіду; антологія робіт, що демонструє особисту участь дорослої людини у підборі робіт, а також їхній самоаналіз; відео із записами презентацій; різноманітні доповіді, тези, есе з письмовими анотаціями до них колегами чи викладачами кандидата; результати письмових тестів [9].

Оскільки складання портфоліо є дуже складним та відповідальним процесом університетами пропонуються короткі курси, на яких вчать складати портфоліо. Так, наприклад, в університеті Капелла (штат Мінесота) та Peric університеті (штат Колорадо) запрошують на короткотривалі курси (3 кредити) (portfolio learning program), на яких вчать ідентифікувати, оцінювати свої навчальні і трудові досягнення; підвищують мотивацію і впевненість у собі і своїх здобутках; допомагають розробити план кар'єри, створити і наповнити портфоліо тощо.

Валідація результатів неформальної освіти дорослих є досить складним і відповідальним процесом як для того дорослого, який є його безпосереднім учасником, так й для коледжу, університету та організацій, які створюють умови і визначають критерії оцінки. Тому, на думку Е. Мічелсон, є надзвичайно важливим дотримуватися принципів валідації результатів неформальної освіти.

Наші розвідки показують, що розробці принципів валідації результатів неформальної освіти приділяється велика увага як у Європі, так й США. Більш обґрунтованим і доцільним виявляється об'єднання їх у шість блоків: цілі валідації, які можуть бути як формативними (підтримка процесу навчання, якій продовжується), так й сумативними (спрямованість на одержання сертифікату); права індивідууму, які орієнтовані на потреби дорослого. Звідси, валідація повинна відбуватися добровільно, бути прозорою і справедливою, ґрунтуватися на соціальному діалогові, гарантувати захист особистих даних, мати механізми апеляції результатів; відповідальність закладів та організацій: валідація повинна здійснюватися з урахуванням прав дорослої людини на збереження конфіденційності, необхідно надати людині консультаційні, юридичні, практичні і інформаційні послуги і інструменти; створити сприятливі умови для її проведення; довіра і надійність є важливим принципом і умовою успішного здійснення валідації і передбачає прозорість процедури (відкритість, однозначність, ясність), прозорість критеріїв (чіткість вимог, однозначність відповідей, ясність критеріїв), доступність інформації (простота і зрозумілість, однозначність); неупередженість, яка є суттєвим принципом і ознакою валідації (чесні експерти, достовірні результати); достовірність і легітимність, основою якої є залучення всіх зацікавлених, але безпристрасних сторін у процес валідації результатів неформальної освіти.

У відповідності з означеними принципами в північноамериканському освітньому просторі розроблено рекомендації щодо здійснення процедури валідації неформальної освіти дорослих: валідація повинна бути доступною і прозорою, справедливою і неупередженою, чесною і ефективною; валідації підлягають знання, уміння і навички, що набути як в процесі навчання або

досвіду; необхідно надавати повну інформацію щодо критеріїв і методів оцінювання, які мають бути погоджені з усіма зацікавленими сторонами; необхідно проводити консультування і підготовку кандидатів до валідації; необхідно пропонувати альтернативні способи проходження валідації; кредити та сертифікати, що одержані в результаті валідації, повинні бути відповідними і еквівалентними тим, що видаються після закінчення навчальних закладів формальної освіти; валідація здійснюється на добровільній основі; надавати можливість подання апеляції у випадку не згоди кандидата з результатами валідації [9].

Висновки. Отже, вдосконалення процедури валідації результатів неформальної освіти дорослих у США є одним з ключових напрямків розвитку неформальної освіти дорослих у США. Необхідно наголосити на динамічних змінах і пошуку нових підходів до її здійснення, які ґрунтуються на прагненні задовольнити освітні потреби дорослих, розширити доступ до освіти. Валідація результатів неформальної освіти дорослих у США здійснюється у таких аспектах: валідація результатів навчання, які отримані як в процесі формального, так й неформального і інформального навчання; валідація знань і кваліфікацій, що набуті на робочому місці; валідація навичок і знань, що набуті у процесі участі у волонтерських, робочих та інших організаціях і суспільних рухах. При цьому особлива увага приділяється валідації результатів неформальної освіти дорослих людей, які прагнуть інтегруватися у суспільство, на ринок праці, в систему освіти, зокрема, безробітні, мігранти, люди з низьким рівнем освіти та ін. Ці стратегічні напрями валідації неформальної освіти дорослих свідчать про її важливу роль для розвитку економіки і суспільства, в цілому, соціальної інтеграції людини і її професійної мобільності, реалізації концепції освіти впродовж життя, відповідності основній характеристики США як країні рівних можливостей, демократії, справедливості і свободи.

Література

1. ALADIN: Adult learning documentation and information network. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unesco.org/education/aladin>.
2. Bjørnåvold J. Making learning visible. Identification, assessment, and recognition of non-formal learning in Europe / J. Bjørnåvold. – Thessaloniki : Cedefop, 2000. – 142 p.
3. Center for Continuing Education in Mississippi State University [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ed2go.com/msstate>
4. Collardyn, D. La gestion des competences / D. Collardyn. – Paris : PUF, 1996. –P. 23–26.
5. Commission of Professors of Adult Education (CPAE). Directory of Adult Education Programs in North America. – Hattiesburg, MS: Author, 2001. – 22 p.
6. Council for Adult and Experiential Learning (CAEL): Prior learning assessment workshops. – 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : (www.cael.org/events/plaworkshops.asp)
7. Evans N. AP(E)L: Why? Where? How? Setting the international scene. In Evans, N. (Ed) Experiential learning around the world. Employability and the global economy /N. Evans - Philadelphia, PA: Jessica Kingsley Publishers, 2000 – P. 15-29.
8. Learning in Informal and Formal Environments (LIFE) Center [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://life-slc.org>
9. Mann C. Prior learning assessment: US experience facilitating lifelong learning. In K. Barker. Sustainability and efficiency of prior learning assessment in British Columbia's public post-secondary education system: Background paper. – Vancouver: British Columbia Ministry of Advanced Education, 1997. – 114 p.
10. Ryu M. Credit for prior learning from the student, campus, and industry perspectives / M. Ryu. – Washington, DC: American Council on Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.acenet.edu/news-room/Documents/Credit-for-Prior-Learning-Issue-Brief.pdf>
11. Terminology of education and training policy. A multilingual glossary / ed. Philippe Tissot. – Luxembourg: Cedefop. Office for Official Publications of the European Communities, 2008. – 246 p.
12. Werquin P. Recognition of non-formal and informal learning: country practices / Patric Werquin. – OECD, 2010. – 68 p.

13. Wihak C. Prior Learning Assessment and Recognition: Emergence of a Canadian Community of Scholars / C. Wihak // International Review of Research in Open and Distance Learning. – 2011. – Vol. 12. – № 1. – P. 116–122.

Н. А. Терехина

**ВАЛИДАЦИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ
НЕФОРМАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВЗРОСЛЫХ В США**

В статье рассмотрена проблема признания результатов неформального образования взрослых и результатов предыдущего обучения; определены основные методы осуществления валидации результатов неформального образования взрослых; выделены формы признания результатов обучения: сертификация, валидация, идентификация; охарактеризованы механизмы валидации неформального образования взрослых, которые используют в США.

Ключевые слова: образование взрослых, неформальное образование, валидация, сертификация.

N. O. Terokhina

**VALIDATION OF THE RESULTS OF NON-FORMAL ADULT EDUCATION
IN THE UNITED STATES**

In the article the problem of recognition of the results of non-formal adult education and the results of previous studies is considered; the basic methods of validation of the results of non-formal adult education are determined; forms of recognition of learning: certification, validation, identification are analyzed; mechanisms of validation of non-formal adult education, which are used in the United States are characterized.

Keywords: adult education, non-formal education, validation, certification.